

LIEFDE OP DONKERE DAGEN

Ewald Arenz

Liefde op donkere dagen

Vertaald uit het Duits
door Lucienne Pruijs

Nieuw Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Die Liebe an miesen Tagen*

© 2023 DuMont Buchverlag, Keulen

© 2023 Nederlandse vertaling Lucienne Pruijs / Uitgeverij

Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagbeeld privécollectie Lisa Graa Jensen

© Bridgeman Images

Foto auteur © Lowarig

NUR 302

ISBN 978 90 468 3188 5

www.nieuwamsterdam.nl

I

Wat was de tuin snel verwilderd! In de eerste jaren was ze er nog steeds naartoe gereden. Had ze in de nawinter de appelbomen gesnoeid. In maart de koude bak beplant. In juni rode bessen geoogst... Allemaal dingen die ze daarvoor nooit gedaan had. Allemaal dingen die Paul haar had laten zien. Waren het niet altijd de vrouwen die van tuinieren hielden? Zij had er nooit veel mee gehad, maar vond het altijd leuk om bij Paul toe te kijken. Omdat hij helemaal opging in wat hij aan het doen was.

Clara stapte uit de auto. Het portier sloeg harder dicht dan de bedoeling was. Er stond ongewoon veel wind. Wisselvallig en koel – zo waren deze vroege aprildagen tot nu toe geweest. Net als zij. Wisselvallig en koel. Maar er was iets veranderd, iets was in beweging gekomen. Daarom was ze hier zo lang niet geweest en daarom was ze nu zonder dralen hiernaartoe gereden.

Het huisje kwam haar voor zoals altijd als ze aangekomen waren. De blauwgeverfde luiken dichtgeklapt. Het dak misschien nog een beetje lager dan vroeger. De oude wijnstok, waarvan de stam vermoeid tegen de gevel leunde, was nog niet uitgelopen. De druif kwam altijd laat. Maar de hondsroos tegen het hek met zijn jarenlang niet gesnoeide ranken zag eruit alsof hij vislijnen in de richting van het huis had uitgegooid. Het rood van de rozenbottels van vorig jaar een stralende verleiding tegen de lucht met de wilde, ijelende wolken, op deze doorwaaide blauwe lentedag. Als ze het zo

fotografeerde, zou het zeker niet heel moeilijk zijn een koper te vinden. Ze pakte haar camera en probeerde een paar foto's. Van de stemming kon ze een beetje vastleggen. De stemming rond het huis. Niet de stemming in haarzelf, die ze eigenlijk niet wilde aanroeren om die niet te bederven. Ze klapte de brievenbus open. De sleutel lag er nog steeds in, bedolven onder stokoude reclame. En toen, als door een harde windvlaag, was alles er toch. De herinnering aan al die keren dat ze waren gekomen om te klussen, te verven, oude meubels te brengen die ze op rommelmarkten hadden gekocht, en uiteindelijk om hier gewoon een weekend te zijn. Die kleine, al bijna vergeten genoegens, die pas wanneer je terugkeek in geluk veranderden. Hadden ze maar meer genoten van die momenten! Er was altijd een kleinigheid geweest waar ze over vielen. Als Clara eraan terugdacht, vond ze het moeilijk te begrijpen dat ze dat geluk destijds niet opgezogen had, opgedronken, totdat ze er vol van was, vervuld, zo vervuld dat ze moe werd en haar ogen zachtjes dichtvielen. Ze rechtte haar rug en hield de camera weer omhoog. Dat zou niet nog eens gebeuren. Nooit meer.

Later zat ze op de veranda die ze samen hadden gebouwd. Ze had een van de stoelen uit de houten schuur gehaald en hem tegen de muur gekanteld. Ze hield ervan zo te zitten. Al sinds haar schooltijd; hangend in de lucht, steeds om dat punt van evenwicht heen dat je maar een paar tellen kon vasthouden, zonder te leunen of weer naar voren te vallen. Soms lichtte de zon rood op voor haar gesloten ogen, en ze voelde een vluchtige warmte op haar gezicht, dan trok er met een snelle afwisseling weer een wolk langs en werd het net zo snel koel. Zo alleen en zo stil had ze hier nog nooit gezeten. De stilte liet de oude beelden opkomen. De herinneringen mochten rustig opdoemen, ze bliezen haar niet meer omver. Een windvlaag stooft om de hoek van het huis,

raakte Clara en in een reflex trok ze haar benen op om niet achterover te kiepen. De stoel kwam hard op zijn poten neer en ze moest lachen. De herinneringen misschien niet, maar de wind wel. De realiteit. Het heden. Het feit dat je in het verleden had overleefd, wilde nog niet zeggen dat het nu weer zou lukken.

Ze bekeek de foto's. Ze moest nog een paar opnames van de kamers maken. De lucht was nu redelijk strak en het licht binnen vast mooier.

Ze liep weer naar binnen. Het was alsof je een winterse kerk betrad. Het huis was al een eeuwigheid niet meer verwarmd en de kou benam haar de adem. En dat terwijl de zon door de ramen scheen, waardoor alles er vriendelijk en zacht uitzag. Het lichtbruine hout van de lage tafel. De verbleekte kussens van de fauteuil uit de jaren vijftig. Zelfs de fletse oud-witte tegels in de kleine keuken. Alles zag er honingwarm uit, liet zich heel goed fotograferen en was toch ijskoud. Ze slaakte een zucht van verlichting toen ze door de voordeur weer naar buiten liep. De wind kwam haar opeens vriendelijk en mild voor.

Het museum van mijn liefde, dacht Clara. Te koop.

Elias reed over het smalle straatje tussen het kerkhof en de oudste huizen van de stad tot bovenaan de trap die naar het lagere deel van de stad leidde, stapte af en nam de fiets op zijn schouders. Hij had ook zoals anders de langere weg om het kerkhof heen kunnen nemen, maar deze route was mooier. Deze aprildagen, voordat het volop lente werd, waren de mooiste. Als het nog koel was en er veel wind stond, zoals vandaag, maar de zon al door de drijvende wolken heen overal lichte, vluchtige beloften tekende op de muren, het asfalt en de voorbijrijdende trams. Beloften van iets waar hij niet echt de vinger op kon leggen. Soms worstelde hij daarmee. Zoals verloren tonen van een prachtig lied die naar je overwaaiden. Een lied dat je absoluut in zijn geheel wilde horen, maar je kon niet eens precies zeggen uit welke richting de tonen kwamen, en als je begon te lopen, dan maakte je al te veel lawaai om ze nog te kunnen horen. Op zulke momenten voelde de dagelijkse tevredenheid altijd leeg aan. Alsof er nog veel meer moest zijn.

Het was nog vroeg, en hij had veel tijd. Hij had niet zo vroeg bij Vera hoeven weggaan, maar soms kon hij gewoon niet meer bij haar blijven. Dan lag hij wakker naast haar, hoorde haar kalme ademhaling, en de gedachten stroomden door zijn hoofd, zonder dat hij op een ervan voortborduurde. Het was alsof je jezelf zag nadenken. Die ochtendmomenten waren de eerlijkste. Juist dan hield hij het niet meer uit om daar te liggen, omdat hij het gevoel had op de

verkeerde plek te zijn. Hier aan de voet van de trap in de ochtendkoelte van de stad te staan, dat voelde goed. Hij stapte op en fietste kalmpjes over de straat naar de stadsmuur. Er was daar een voortuin, waarop hij zich elke lente verheugde. Die hoorde bij een van de weinige villa's uit de laat-negentiende eeuw die er in de voorstad nog waren. In de tuin stond een stokoude magnolia, waarvan de takken tot aan de tweede verdieping reikten. Elk jaar, sinds hij hier voor het eerst was geweest, verheugde hij zich weer op de bloei. Er lag iets geruststellends en vertrouwds in het feit dat elk jaar de knoppen opengingen. Als hij in de winter het hek passeerde waarover de takken van de magnolia hingen, stopte hij soms om het begin van de knoppen te bekijken. Ze kwamen altijd terug. Ooit zou hij niet meer langskomen.

Vluchtig dacht hij aan Vera. Nee, zei hij tegen zichzelf. Waarom moesten relaties altijd moeilijk zijn? Waarom kon ze hem niet laten zoals hij was?

Hij was bij de voortuin aangekomen, steunde met een voet op het zandstenen muurtje en hield zich aan het ijzeren hek vast. De bloesem was nog niet uitgekomen. Dat duurde waarschijnlijk nog een paar dagen. Zo zou het moeten zijn. Aan de magnoliaknoppen ging ook niemand trekken zodat ze opengingen. Ze bloeiden wel of niet. Ja, dacht Elias toen hij zich afzette en verder fietste. Mensen waren geen planten en relaties geen magnolia's. Maar het beeld was niettemin toepasselijk.

Hoewel hij abnormaal vroeg was, stond Mareike al op het toneel en schoof de bakken met de rubberplanten heen en weer. Elias ging in de kleine zaal zitten en keek geamuseerd toe. Meer had hij ook niet kunnen doen. Mareike had geweldige ideeën, maar kon ze niet altijd zo overbrengen als je van een regisseuse verwachtte. Hij hield van de sfeer van een theater in de ochtend. Die was in vrijwel alle zalen waar hij

tot nu toe gespeeld had dezelfde. De stilte voordat de technici kwamen of de andere acteurs. Het rook heel licht en droog naar schmink, en onmiskenbaar naar het verbrande stof onder de schijnwerpers. Ooit zou dat er niet meer zijn, dacht hij, als ze ook hier led-schijnwerpers kregen. Zou hij het merken? Vaak merkte je lange tijd niet eens dat er iets ontbrak. Net als oude mensen die steeds slechter hoorden en pas merkten dat ze de vogels niet meer akoestisch waarnamen als die schijnbaar geluidloos boven hen in de bomen zongen.

‘Ziet het er zo beter uit?’ vroeg Mareike buiten adem, toen ze alle bakken op een rijtje naar de voorste rand van het toneel had gesleept. Elias hief beide handen in een onschuldig gebaar.

‘Hangt ervan af wat je wilt,’ vond hij. ‘Als je ons op die manier wilt vertellen dat je ons niet goed genoeg vindt... dat de toeschouwers ons beter niet moeten zien spelen, dan is het gelukt.’

‘Je moet het toneel niet in zijn geheel zien!’ zei Mareike, helemaal vol van haar idee. ‘Jullie halen ze dan geleidelijk aan weg. In de loop van het stuk. Zoals de waarheid ook geleidelijk aan het licht komt.’

Het was niet eens zo’n slecht idee.

‘Kamerlinden en rubberplanten zijn dus onze zelfbegoochelingen. Hm,’ deed Elias, ‘ik had al zo’n vermoeden.’

Hij had alleen een grapje willen maken, maar het waren deze momenten waarop zijn beroep zo geweldig was. Ook het applaus, natuurlijk. Na een intense voorstelling aan de rand van het toneel te staan, als je langzaam uit je rol terug het leven in gleeed en de toeschouwers weer waarnam en merkte dat je het zelf was voor wie het applaus bedoeld was. Dat ook, ja. Maar de diepgaande momenten waren meestal de stille, zoals nu. Die waarop in je binnenste plotseling een woord weerklonk zoals in een kathedraal. Zelfbegoocheling.

‘Tja,’ zei hij tegen Mareike, terwijl hij uit de zaal bij haar op het toneel klom, ‘in een verkeerd leven kun je waarschijnlijk niet goed leven.’

‘Goede zin,’ zei Mareike nadenkend. ‘Echt goed. Die kunnen we voor het programmaboekje gebruiken.’

‘Ik weet het.’

Hij was een ogenblik in de verleiding om verder niets te zeggen.

‘Hij is niet van mij. Maar het had wel gekund,’ voegde hij er met een glimlach snel aan toe. Mareike grijnsde goedhartig.

‘De repetitie begint pas over een half uur. Je hoeft nog niet te spelen.’

Ze kende hem al vrij goed, dacht hij, terwijl hij dwars over het kleine podium naar de kleedkamer liep, die er bijna direct naast lag. Het theater was niet groot. Bij de trapopgang hingen de posters van de producties van de afgelopen jaren. Een paar jeugdvoorstellingen. Een miniopera. Natuurlijk een stuk van Sarah Kane... dat bleek te hoog gegrepen. Het was niet verkeerd om hier te zijn, toch miste hij soms de grote schouwburgen. De hele organisatie om je heen. Je had daar altijd het gevoel dat alles om jou draaide, zelfs als je geen hoofdrol speelde. Hier moesten ze zelfs het schminken zelf doen. Maar het voordeel was dat hij Jule vaker kon zien.

Hij liep naar het raam en keek neer op de binnenplaats. Aan drie kanten rode stenen muren zonder ramen. Het had een nog beklemmender indruk gemaakt als de grote lindeboom in het midden, die zich over de paar tafeltjes welfde, er niet was geweest.

Indertijd had alles goed aangevoeld. Mona en hij, vlak na de toneelschool. Het theater: een heel nieuwe wereld. En zij allebei nieuw aan de kust aanbeland: vol enthousiasme om die wereld te doorkruisen, te onderzoeken, te ontdekken.

Alles wat daar was. Alles kunnen zijn wat je wilde. Maar bovenal: vechters en geliefden.

Toneelschermen. Daar hadden ze elkaar leren kennen. De schermdocente was daadwerkelijk ooit een schermster geweest en liet hun af en toe de echte stoten, uitvallen en parades zien. Mona, die zo zacht kon zijn, was daarbij wild. Als je zonder blauwe plekken uit de les komt, is het niet goed, had ze een keer lachend gezegd. En zij tweeën altijd samen: stokvechten. Zwaardvechten. Toneelknokpartijen. Die waren het best. Ooit hadden ze op straat een vechtpartij gesimuleerd, hadden de mensen laten samendrommen en om de politie laten roepen, om elkaar vervolgens, midden in de klappen, te gaan zoenen en hand in hand lachend weg te rennen.

Zo was ook hun eerste seks geweest. Net als toneelschermen: ze hadden waarschijnlijk allebei het gevoel gehad dat ze maar deden alsof; dat alles nog een spel was, nooit serieus kon zijn. Het was fantastisch. En toen Mona zwanger was... Jule hadden ze nooit anders kunnen noemen dan Jule. Hoe had de dochter van twee eenentwintigjarige toneelgekken anders moeten heten? En zoals ze verliefd op elkaar waren geweest, zo waren ze daarna verliefd op Jule. Tot op een gegeven moment vanuit het toneelschermen de echte gevechten ontstonden. Over hoe het leven buiten het toneel eruit moest zien.

We kunnen niet spelen dat we samenwonen, had Mona geschreeuwd. We moeten het echt doen.

Alles is maar een spel, had hij teruggeschreeuwd en het ook echt zo gemeend. Hoe moest je het leven anders leven?

Ze waren uit elkaar gegaan zoals ze elkaar gevonden hadden, maar het was een ongelijke strijd. Hoe kon je met een nepdegen een echt floret pareren? Die breekt en het floret raakt je en gaat dwars door je heen, en plotseling kun je niet meer ademen van de pijn, omdat je liefde uit elkaar spat als

in een explosie. Liefde alleen was niet genoeg. Liefde was als een zacht metaal. Ze moest eerst in het dagelijks leven harden om buigzaam en stevig tegelijk te zijn. Als een floret. Mona had dat begrepen. Voor hem was het gevoel genoeg geweest, en het dagelijks leven had hem niet geïnteresseerd.

Hij duwde het raam open en ademde de koele lentelucht in, zijn blik peinzend op de nog kale linde gericht. Destijds...

En toch: wat een geluk was Mona geweest. Voor hem. Voor Jule. Omdat ze ondanks alles nooit vergeten was hoe en waarom ze indertijd verliefd op elkaar waren geworden. In elk geval had dat tussen hen de afgelopen vijftien jaar standgehouden.

Mona had trouwens gelijk gehad: je kon het leven niet spelen. Waarschijnlijk was hij daarom te vroeg naar de repetitie gekomen. Omdat hij alweer met een lastige relatie speelde.

‘Maar deze keer,’ vertrouwde hij de linde met gedempte stem toe, ‘maar deze keer geen kind.’

Clara leunde achterover, legde de brief naast het theekopje op tafel en keek uit het open raam naar de aan flarden gescheurde wolken aan de aprilhemel.

Schoften!

Een brief! Ze hadden niet eens genoeg lef om haar voor een bespreking op kantoor te laten komen en te zeggen: Sorry, Clara, je weet dat de zaken niet goed gaan. Alle kranten moeten bezuinigen. Je werkte toch al niet voltijds. Kijk gewoon uit naar iets anders.

Nee. Een brief.

... spijt het ons u te moeten meedelen dat naar aanleiding van onvermijdelijke bezuinigingsmaatregelen... een verlenging van uw contract is derhalve slechts onder gewijzigde voorwaarden... zouden we uw beslissing gaarne binnen de komende veertien dagen...

Dat wist ze allemaal zelf al: welke krant had nog foto's nodig? Voor datgene wat de krant aan foto's nodig had, volstond tien keer een mobieltje. Daar hoefde je geen gediplomeerde fotograaf voor in dienst te nemen.

Verdomme! Ze had altijd gedacht dat het desnoods precies andersom zou gaan. Dat zij haar baan zou houden omdat zij in deeltijd werkte en minder kostte. Maar blijkbaar was het rendabeler voor hen om Stefan te houden. Die had bovendien nog kleine kinderen. Dat kon ze ook begrijpen. Sociale uitgeverij. Personeelsvriendelijk. Maar helaas alleen voor de anderen.

Clara keek weer uit het raam. Gisteren had de lente in de lucht gehangen. Vandaag joeg er fijne regen door het grijs. Soms waaide de nattigheid in vlagen naar binnen. Eigenlijk hield ze daarvan, maar nu deed het haar rillen.

Ze nam de brief nog eens ter hand. Op freelancebasis! Dan kon ze net zo goed meteen pizza's gaan rondbrengen.

Ze stond op omdat ze iets moest doen. Omdat ze niet gewoon kon blijven zitten als net de bodem onder haar voeten was weggeslagen. Ze liep door de keuken naar haar werkkamer en stapte daar op het kleine balkon. Mooi. Nu moest ze zelfs gaan rekenen of ze zich dit uitzicht op de binnenplaats nog kon permitteren. Ze was erg verknocht aan haar appartement. Het had indertijd bijna een half jaar geduurd voor ze eindelijk uit haar andere, veel te grote appartement had kunnen verhuizen en dit gevonden had. De twee kastanjes op de binnenplaats. Een balkon dat het haar mogelijk maakte om over de huizen naar het brede, knusse koperen dak van de school met de imposante klokkentoren te kijken. In de zomer kon je van hieruit het valkenpaar zien dat daar nestelde en in de avond de zorgeloze vlucht van de zwaluwen. Bovendien een levendige buurt. Ze woonde graag in de stad. Ze verbeterde zichzelf in gedachten: ze woonde hier graag in de stad.

Een kort moment van paniek, daarna haalde ze diep adem en herinnerde zich: er waren ergere dingen dan dit. Dit stelde niets voor. Ze verhongerde niet. Ze hoefde niet meteen te verhuizen. Haar appartement was nog altijd haar appartement, en de koelkast was tenminste gisteravond nog flink gevuld geweest. En bovendien was er nog het huisje. Waarom was ze soms zo? Waarom stond ze zichzelf deze volkomen ongegronde angst toe? Ging dat zo als je niet meer jong was? Ja. Ze was ontslagen. Maar dat was alles. Ze moest iets nieuws gaan zoeken. Dat verging talloze anderen ook zo.

In werkelijkheid was het geen vervelend bericht. Toen Paul indertijd thuis gekomen was, had ze zich eraan geërgerd dat hij weer geen yoghurt had gehaald. Normaal stond zij eerder op, maar die vrijdag had hij heel vroeg weg moeten. Op de ontbijttafel had de lege pot yoghurt gestaan. Een van die futiliteiten. Belachelijk, als ze er nu aan dacht. Maar misschien gedroeg je je zo als je nog niet wist wat in het leven daadwerkelijk belangrijk was. Dat je dan probeert de ander te veranderen om zelf niet kalmer te hoeven zijn. Dat je aan de ander trekt zonder te merken dat je daardoor van hem verlangt dat je zelf vooruitkomt. Omdat je namelijk stilstaat als je zoiets doet.

De lege pot yoghurt was belangrijker geweest dan de eigenlijke vraag toen Paul van de dokter was thuisgekomen. Misschien ook omdat je er nooit rekening mee houdt dat deze dingen jezelf overkomen. Je maakt nooit deel uit van de statistieken die je leest.

Heb je yoghurt meegenomen? Hij was alweer op. Waarom...

Hij was anders geweest toen hij de deur had opengedaan. Niet bleek zoals altijd in de boeken stond. Alleen anders.

Nee, had hij stilletjes gezegd. Vergeten. Ik... de dokter heeft gezegd dat ik naar het ziekenhuis moet.

Hè?

Direct. Ik moet direct naar het ziekenhuis.

Ze had het niet meteen begrepen. Zo gaat dat soms. Iets horen en iets verstaan is niet hetzelfde.

Hoezo?

Paul was aan tafel gaan zitten en had verloren naar het ontbijt gekeken dat er nog zo aangenaam bij stond. De sneetjes toast op het bordje. De gekookte eieren zoals altijd in de rode pannenlap gewikkeld. De kweeperenjam oranje in het ochtendlijke zonlicht. En, natuurlijk, de lege pot yoghurt.

Het is meteen gaan bloeden, heeft de dokter gezegd. Hij is niet eens in de maag gekomen. Bij de maagingang zit een zweer, en die bloedde meteen. U hebt waarschijnlijk kanker, heeft hij gezegd.

Destijds, hoe belachelijk, was het eerste gevoel verontwaardiging geweest. Hoe kon de dokter dat zomaar zeggen? Hoe kon hij zo gevoelloos, zo ongelofelijk harteloos, zo wreed zijn?

Nu, dacht ze, terwijl ze naar de brief met het ontslag keek, nu zou ik willen dat ik de dingen meteen te horen kreeg.

Wat een hufter!

Paul had alleen zijn schouders opgetrokken, en ze had zich opeens vreselijk gevoeld. Vanwege de yoghurt. Omdat opeens alles gevoelloos leek wat ze eerder had gezegd en gedaan. Het ontbijt. Haar kleine ergernis die met alle jarenlang onuitgesproken zaken tussen hen een onverklaarbare woede op hem was geworden. Een woede die ze op dat moment alleen nog op de dokter kon richten omdat Paul hulpeloos aan tafel zat.

Die hufter. Dat kan helemaal niet. Hoe moet hij dat weten als hij de maag niet kon onderzoeken? Het kan van alles zijn!

Dat was het dan ook geweest. Van alles. En daar hoorde ook maagkanker bij. Zelfs bij iemand die net midden dertig was.

Een ontslag stelde niets voor.

Ze stapte weer haar kamer binnen en liep naar de kast met de oude albums. Op de rug hadden ze allemaal een etiket. Het papier allang compleet vergeeld, maar de jaartallen in inkt nog altijd goed leesbaar. Ze hield ervan hoe het vroeger zwarte, nu donkergrijs verschoten stevige karton aanvoelde. Daar had ze altijd al van gehouden. Een beetje stoffig. Ze ging op de planken vloer zitten en sloeg het boek zomaar

ergens in het midden open. Een afdruk waarop slechts vier, vijf lege kopjes te zien waren. De charme lag in de nauwkeurige art-decolijnen van de vormen: smalle driehoekige oortjes aan het dunne, bijna doorschijnende porselein van de kopjes, die de driehoek speels herhaalden. Het licht ertegen speelde om de scherpe contouren van de porseleinranden en liet ze door een fijne, nauwelijks waarneembare nevel zacht lijken, en hun schaduwen als donkere vijvers, waarboven de kopjes zweefden. Dat kon met geen enkel zwart-witfilter op Instagram en geen enkel effect op TikTok. Afdrukken als deze hadden ervoor gezorgd dat ze fotograaf wilde worden. Als kind al, toen de albums nog bij tante Elly in het atelier hadden gestaan, waren die foto's vensters geweest waar je nieuwsgierig doorheen kon kijken, naar andere huizen, steden, landen. Ja, werelden zelfs. Er lag iets uiterst troostrijks in: een soort belofte dat er meer was dan je eigen leven.

Waarschijnlijk was ze daarom op een gegeven moment opgehouden om Paul te fotograferen. Omdat de belofte verbroken was.

Ze bekeek de foto nog eens. Hoe hadden ze honderdvijftig jaar geleden kunnen denken dat foto's het einde van de kunst zouden zijn? Ze vertelden hun verhalen alleen op een andere manier. Net zoals zij verhalen wilde vertellen... en dat de laatste jaren niet meer had gedaan.

Ze sloeg het album dicht, zette het terug en stond op. Verhalen vertellen.

Ze moest glimlachen. De krant – dat had ze toch al nooit voor altijd willen doen.

Het was te fris om buiten te zitten. Het blauw van de ochtend was allang verdwenen en de lucht was een en al grijs. Elias kon Vera door het grote venster van het café aan de Lutherplatz aan het tafeltje zien zitten dat ze het liefst nam. Ze las en zag er in zichzelf gekeerd en ook heel mooi uit. Haar haren in een paardenstaart, het net iets te stompe profiel, het boek in haar hand. Als voor een foto.

Ik houd van het plaatje, dacht hij, toen hij zijn fiets aan een lantaarnpaal vastzette, van het plaatje, niet van haar. Maar dat was ook de afspraak geweest. Word niet verliefd op me, had ze in het begin lachend gezegd, toen ze voor de eerste keer twee dagen op reis waren en in de vroege ochtend in een veel te zacht tweepersoonsbed in een pension lagen.

Dat word ik niet, had hij indertijd met net zo'n lach geantwoord en het kleine verwaande gevoel onderdrukt dat wilde zeggen: ik niet, maar jij wel.

Ze keek op toen hij binnenkwam en legde het boek op de tafel.

‘Lange repetitie? Was Mareike tevreden?’

Ze gaven elkaar een vluchtige zoen. Hij ging bij haar op de bank zitten. Vera vond het fijn als ze naast elkaar zaten, als hun benen elkaar raakten, als hij zijn hand op haar rug legde. In het begin was hij altijd tegenover haar gaan zitten, omdat hij vond dat het leuker was om elkaar te kunnen aankijken als je met elkaar praatte. Maar misschien had zij gelijk.

Je hebt graag een tafel tussen ons in, hè? Altijd een beetje op afstand.

Sindsdien ging hij naast haar zitten. Maar hij deed het alleen voor haar. Omdat zij het liever zo had.

‘Ach joh,’ zei hij luchtig, ‘Mareike is nooit tevreden. Maar dat is ook goed. Ik heb dat liever dan regisseurs die je niet goed de weg wijzen. Die je nooit zeggen wat ze eigenlijk voor ogen hebben. En dan probeer je wat, en dan...’

‘... zeggen ze: alsjeblieft geen dingen aandragen,’ maakte Vera zijn zin af. Op dezelfde toon.

Waarom vond hij dat niet leuk? Hij vertelde zelf toch ook precies zo? Maar het was alsof zij zich iets toe-eigende wat niet van haar was. Die toneeltaal, die oude grapjes tussen collega’s die je steeds opnieuw maakte, dat... het was gewoon alsof ze niet het recht had ook op deze toon te praten. Maar – wat deed het ertoe. Er was altijd wel iets wat je aan de ander stoorde. Zoals zij er niet tegen kon als hij tegenover haar ging zitten. Waarschijnlijk moest je dat gewoon voor lief nemen. Perfectie bestond niet.

‘Ja, zo ongeveer,’ zei hij. ‘Ach, ik denk dat het heel goed kan worden. Je zult het zien.’

Vera verheugde zich erop.

‘Heb je een kaartje voor mij gekregen?’

‘Ja. Geen enkel probleem – ik ben de hoofdrolspeler.’

Ze lachte.

‘Het is een stuk voor twee personen...’

‘Precies,’ zei Elias tevreden, ‘snap je?’

‘Ga je met me mee naar een huis kijken? We kunnen er een uitstapje van maken. Er is een meer dicht in de buurt. Heb je zin?’

Er waren een paar foto’s die er zelfs op het kleine scherm heel mooi uitzagen. Hij hield van oude huizen. De foto’s denken hem denken aan de grote kamers van zijn jeugd, de hal met Solnhofener natuursteen, dat zomers onder je blote